

WYKŁAD

Barbara Tomczyk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

Podmiotowość sprawcza systemu rozszerzonego i sztucznego

Abstrakt:

W książce „Podmiotowość rozszerzony systemów poznawczych” rozważałam, jakie warunki powinien spełnić system poznawczy, aby stanowił podmiot poznania, wiedzy i działania, a co za tym idzie podmiot odpowiedzialności epistemicznej i moralnej. Przedmiotem moich analiz były dwa rodzaje systemów: rozszerzony system człowiek-artefakt oraz system grupowy. W wyniku analizy wybranych koncepcji podmiotu i ich implikacji, zarówno teoretycznych, jak i praktycznych, sformułowałam wniosek, że w systemie rozszerzonym, złożonym z człowieka i artefaktu, podmiotowość, we wszystkich analizowanych przeze mnie znaczeniach, przynależy wyłącznie człowiekowi, wiedza i sprawczość nie rozszerza się jednym słowem na cały system, lecz jej podmiotem jest człowiek. Odpowiedź na podstawowe pytanie, jak wydzielić człowieka z takiego systemu, stanowi jednak dla mnie coraz większe wyzwanie i po upływie niemal trzech lat od opublikowania książki jestem skłonna odpowiadać na nie nieco inaczej. Moja prezentacja ma zatem charakter polemiczny w stosunku do tez wyrażonych w książce, gdyż po pierwsze, przychyliłam się obecnie do tezy rozszerzonej podmiotowości, po spełnieniu przez system odpowiednich warunków, a po drugie zauważam przewagę ujęcia enaktywistycznego w analizach dotyczących sprawstwa systemów sztucznych.

W prezentacji przywołam dwa pojęcia podmiotowości sprawczej (podmiotu działania): pierwsze, sformułowane w ramach analitycznej filozofii działania intencjonalnego i zakładające refleksyjność podmiotu, oraz drugie rozwinięte na gruncie enaktywistycznej koncepcji sprawczości jako autonomii sensomotorycznej. Koncepcje te mają odmienne zastosowania i okazują się być owocne w innych obszarach refleksji. Pierwsza z nich ma tę przewagę, że umożliwia analizę pojęcia odpowiedzialności podmiotu za podjęte działanie, druga natomiast ujawnia swą moc eksplanacyjną w rozważaniach nad aktywnością systemów pozaludzkich. W pierwszej kolejności wskażę na podstawowe cechy podmiotu działania intencjonalnego, które wynikają ze stanowiska Donalda Davidsona jako reprezentanta analitycznej filozofii działania. Podmiot taki będę nazywać podmiotem refleksyjnym. Następnie, przywołam i ocenię argumentację Miro Fariny i Andrea Lavazzy, przedstawioną w artykule “Mind embedded or extended: transhumanist and posthumanist reflections in support of the extended mind thesis” (2022), za rozszerzoną podmiotowością sprawczą i wskażę na jej konsekwencje dla problematyki sztucznych wzmocnień poznawczych i moralnych. Przywołam przy tym warunki rozszerzonej podmiotowości epistemicznej, sformułowane przez przedstawicieli epistemologii cnoty i zastosuję je do wzmocnień moralnych. W ostatniej części wystąpienia skupię się na enaktywistycznej koncepcji autonomii sensomotorycznej i wskażę na próby jej wykorzystania w tworzeniu autonomicznej sztucznej inteligencji. Konsekwencje związane z jej rozwojem są

obecnie dyskutowane w ramach problemu uzgodnienia wartości ludzkich z tymi, którymi kieruje się, a w szczególności będzie się kierowała w przyszłości, sztuczna inteligencja (ang. The Value Alignment Problem).

REFERATY-KOMENTARZE

Przemysław Nowakowski (Polska Akademia Nauk)

Poznawcze leniwość podmiotu

Abstrakt:

W swoim referacie-komentarzu inspirować się będę koncepcją systemu poznawczego jako „produktywnie leniwego”, czyli wyczulonego na wszelkie okazje do osiągnięcia więcej przy mniejszym wysiłku (Clark 2015, s. 268; por. Sloman 2013; Haselager i in. 2008). Przeanalizuję konsekwencje tej tezy dla badań Barbary Tomczyk (2022) nad podmiotowością systemów rozszerzonych i grupowych, w których centralne miejsce zajmuje właśnie poznawczy charakter podmiotów *per se*.

Witold Wachowski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

Filozoficzny „podmiot” i socjologiczny „agent”

Abstrakt:

Nurt społecznych studiów nad nauką i techniką (np. Latour & Woolgar, 1979) przeforsował ujęcia podmiotowości i sprawczości dość odległe od ujęć indywidualistycznie zorientowanej filozofii i kognitywistyki. Można określać te pierwsze (za Tomczyk, 2022) jako antyindywidualistyczne. Zachęcam jednak – mimo różnic i bez pełnej unifikacji teoretycznej – by ponownie rozważyć korzyści, jakie dać może współczesna perspektywa badań społecznych badaniom nad poznaniem. Moim zdaniem oferuje ona lepsze ujęcie usytuowania ludzkiej podmiotowości w sieciach społeczno-materialnych (z czego już czerpie kognitywistyka, np. Alač i in. 2011; Nersessian, 2023) niż te, które dają podejścia spod znaku „4E” (Newen i in., 2018).

REGULARNE REFERATY

**Krzysztof Aftyka (Politechnika Lubelska),
Kacper Zacharski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)**
Transgresja, mass media i wzmocnienia poznawcze

Abstrakt:

Technologie cyfrowe i mass media stały się niemal nieodłączną częścią ludzkiego życia. Takie wzmocnienia poznawcze pozwoliły ludzkości na przełamanie barier komunikacyjnych oraz umożliwiły łatwy dostęp do prawie nieograniczonych bibliotek wiedzy. Jednakże ich działanie prowadzi do paradoksu, w którym to wzmocnienia mogą stać się *de facto* osłabieniami. Wiele obserwowanych zaburzeń funkcji poznawczych i funkcji mózgu jest na tyle istotnych, że nie sposób pominąć ich w dyskusji. Przykładowo, zanik istoty szarej w ciele migdałowatym u dzieci nadużywających technologii cyfrowych i social mediów prowadzi do zaburzeń regulacji emocji oraz przetwarzania poznawczego. Te zmiany mają charakter transgresyjny, przekraczane są kolejne granice przepustowości neuronalnej mózgow, a prowadzą one do negatywnych efektów rozwojowych i poznawczych. Przykładem jest zjawisko ciągłej częściowej uwagi, polegające w głównej mierze na uwagowym przeciążeniu związanym z ciągłym przetwarzaniem wielu informacji oraz wykonywaniem dwóch lub więcej czynności naraz. Skutkuje to zmniejszoną retencją pamięci i zwiększonym poziomem stresu. Istotność tych i wielu innych zaburzeń w przebiegu degeneracji poznawczej jest ewidentna. Naszym celem jest pokazanie wagi tego, co nazywamy osłabieniami poznawczymi w transhumanistycznym dyskursie, oraz podkreślenie ich transgresyjnego charakteru. W naszej argumentacji oprzemy się o zbiór badań z dziedziny psychologii, neuronauki i medycyny.

Tomasz Komendziński (Uniwersytet Mikołaja Kopernika)
Sztuczna inteligencja dla dobra społecznego i podmiotowości.
Ku społeczeństwu wyobraźni

Abstrakt:

Na przykładach prowadzonych badań dotyczących demencji (czy szerzej neurodegeneracji i starzenia) pokażę zastosowanie sztucznej inteligencji / uczenia maszynowego do:

- analizy sygnału EEG – pozytywne konsekwencje dla profilaktyki i zdrowia,
- do komunikacji alternatywnej – pozytywne konsekwencje dla otwarcia zamkniętego świata,
- do teleopieki – pozytywne konsekwencje dla uwzględnienia subiektywnych skarg w profilaktyce.

Wspomnę o wykorzystaniu do badań translacyjnych (Eric Topol) oraz celu, do jakiego ono prowadzi (empatia i wzmocnienie wartości komunikacyjnej interakcji „twarzą w twarz”).

Komunikacja: znikający podmiot, awataryzacja o platformatyzacja. To ludzie niwelują swoją podmiotowość.

Edukacja i społeczeństwo wyobraźni, propozycja japońska.

Zalecenie dietetyczne na koniec: zachęta do próby ograniczenia żywieniowych praktyk konceptualnych. Mniej odżywiania się pojęciami.

Akif Hashimov (Uniwersytet Mikołaja Kopernika)

AI staje się aktywnym uczestnikiem procesów społecznych, współtworząc nową tkankę miejską

Abstrakt:

Współczesne miasta, a szczególnie nowoczesne projekty urbanistyczne, stają się miejscem dynamicznego połączenia technologii, społeczeństwa i przestrzeni. W kontekście rozwoju sztucznej inteligencji (AI) coraz częściej pojawia się pytanie o jej rolę w kształtowaniu przyszłych struktur miejskich. AI staje się aktywnym uczestnikiem procesów społecznych, współtworząc nową tkankę miejską, nie tylko jako narzędzie wspierające, ale także jako podmiot wpływający na decyzje urbanistyczne i społeczne. Celem artykułu jest zrozumienie, jak AI uczestniczy w procesach kształtowania miast i jakie konsekwencje dla struktury społecznej oraz urbanistycznej niesie jej rola jako agenta.

Sztuczna inteligencja w miastach przyszłości nie ogranicza się do prostych aplikacji technologicznych, lecz wpływa na codzienne życie mieszkańców, zmieniając sposób zarządzania miastem, organizowania przestrzeni publicznej i interakcji między ludźmi. Dzięki AI możliwe staje się lepsze zarządzanie ruchem, monitorowanie jakości powietrza czy optymalizacja usług publicznych. Ponadto, AI wpływa na decyzje dotyczące projektowania przestrzeni miejskich, uwzględniając potrzeby różnych grup społecznych i przewidując przyszłe zmiany w strukturze demograficznej.

AI, pełniąc rolę aktywnego uczestnika, zmienia nie tylko techniczne aspekty funkcjonowania miasta, ale także samą definicję agencji w procesach społecznych. W artykule zostaną omówione przykłady zastosowań AI w miastach, takich jak NEOM w Arabii Saudyjskiej, gdzie sztuczna inteligencja kształtuje zarówno przestrzeń, jak i życie społeczne. Analiza tych przypadków pozwoli na zrozumienie, jak AI staje się integralną częścią procesu urbanizacji, współtworząc nową, inteligentną tkankę miejską.